

บทที่ 5

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

5.1 บทสรุป

ความมกตัญญูทเวทหรือ ความรู้สำนึกในบุญคุณของผู้ที่ให้การอุปการะแก่เราและพยายามตอบแทนบุญคุณผู้ที่ให้การอุปการะนั้น สามารถแบ่งหลักปฏิบัติต่อบุคคลตามคำสอนในพระพุทศาสนาเรื่อง ทิศ 6 ได้ดังนี้คือ

- 1) การปฏิบัติต่อมารดาบิดา
- 2) การปฏิบัติต่อครูอาจารย์
- 3) การปฏิบัติต่อสามีภรรยา
- 4) การปฏิบัติต่อมิตรสหาย
- 5) การปฏิบัติต่อคนงานและคนรับใช้
- 6) การปฏิบัติต่อสมณพราหมณ์ หรือ พระภิกษุสงฆ์

ความมกตัญญูทเวทในวิถีชีวิตของชาวไทยพุทธได้รับอิทธิพลมาจากคำสอนในพระพุทศาสนา โดยมีตัวอย่างที่เห็นเด่นชัดในพระไตรปิฎกและอรรถกถาอันเป็นการแสดงอดีตชาติของพระโพธิสัตว์ที่มีความมกตัญญูทเวทต่อมารดาบิดา และสรรพสิ่งทั้งหลายรอบกายท่าน ในสังคมไทยผู้ที่มีความมกตัญญูทเวทโดยเฉพาะต่อมารดาบิดาจะได้รับคำชื่นชมสรรเสริญ ในขณะที่ผู้ละเลยการดูแลมารดาบิดา และไม่มี ความมกตัญญูทเวทต่อผู้มีคุณจะได้รับคำติเตียน

อย่างไรก็ตาม ในปัจจุบันสภาพสังคมและเศรษฐกิจได้เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว ทำให้วิถีชีวิตและค่านิยมของชาวไทยเปลี่ยนแปลงไปจากในอดีตอย่างมาก จากที่เคยอยู่รวมกันเป็นครอบครัวใหญ่ที่มีสมาชิกจำนวนมากก็ลดขนาดลงเป็นครอบครัวเล็กที่มีสมาชิกเพียงพ่อแม่และลูก แต่ละครอบครัวจะสนใจในการหาเงินมาเลี้ยงสมาชิกในครอบครัวของตนเท่านั้น เพราะเงินเข้าได้มามีบทบาทสำคัญในการดำเนินชีวิตของคนไทย เพราะคนไทยส่วนหนึ่งในปัจจุบันมีความเห็นว่าวัตถุเป็นสิ่งที่ให้ความสุขสูงสุด จึงพยายามดิ้นรนทุกวิธีที่จะหาเงิน ทำให้ไม่มีเวลาอยู่กับลูก จึงไม่มีโอกาสอบรมสั่งสอนลูกในเรื่องคุณธรรมต่างๆ เช่นคนในอดีต ในปัจจุบันลูกบางคนจึงมีความเข้าใจที่ไม่ถูกต้องเกี่ยวกับเรื่องความมกตัญญูทเวท ลูกบางคนมีความเข้าใจว่าการที่พ่อแม่ หรือครูอาจารย์กระทำสิ่งใดให้ตนนั้นก็เพราะทำตามหน้าที่เท่านั้น จึงไม่มีบุญคุณต่อตนและไม่จำเป็นต้องทดแทนบุญคุณท่านเหล่านั้น ลูกบางคนก็มีความเข้าใจว่าการตอบแทนบุญคุณท่าน

เหล่านั้นสามารถตอบแทนโดยการให้เงินหรือวัตถุสิ่งของก็เป็นการเพียงพอแล้ว ขณะที่ลูกบางคน มีความคิดที่สับสนว่าจะต้องทำทุกวิถีทางเพื่อให้พ่อแม่ของตนมีเงินไว้ใช้สอย เพราะคิดว่าการให้เงินกับพ่อแม่จะทำให้พ่อแม่มีความสุข จึงยอมที่จะขายตัวเพื่อหาเงินมาให้พ่อแม่ของตน โดยไม่สนใจว่าจะเป็นวิธีการที่ถูกต้องหรือไม่ การตอบแทนบุญคุณผู้ที่ให้การอุปการะแก่เราในทางที่ถูกต้องนั้นจะต้องเป็นการตอบแทนที่ประกอบด้วยศีลและปัญญา ดังเช่นตัวอย่างในชาดกเรื่อง โสณนันทชาดก นักวิชาการและผู้รู้ทางพระพุทธศาสนา เช่น ท่านพระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ) ท่านพระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต) ก็มีความเห็นในทำนองเดียวกันว่า ความกตัญญูกตเวทิต้องประกอบด้วยศีลและปัญญา

จากความเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิทั้ง 11 ท่าน พบว่า ชาวไทยพุทธทั่วไปเข้าใจความหมายของความกตัญญูกตเวทิต์ดีพอสมควร แต่ก็ยังมีข้อผิดพลาดไปบ้างเนื่องจากการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของสภาพทางสังคมและเศรษฐกิจ ขณะที่เกณฑ์ในการวัดว่าชาวไทยพุทธมีความกตัญญูกตเวทิต์มากน้อยเพียงไรนั้นก็สามารถใช้ เกณฑ์ตามคำสอนของพระพุทธองค์ในทิวศ 6 และการปลูกฝังความคิดเรื่องความกตัญญูกตเวทิต์ที่ต้องเป็นสิ่งสำคัญโดยเริ่มปลูกฝังความคิดเรื่องความกตัญญูกตเวทิต์จากที่บ้าน ในครอบครัวของเรา ก่อน โดยเด็กๆ จะต้องถูกปลูกฝังให้ระลึกถึงและทดแทนพระคุณของมารดาบิดา และตัวอย่างการแสดงความกตัญญูกตเวทิต์ที่ดีที่สุดในบ้านก็คือ ผู้ที่เป็นมารดาบิดาจะต้องแสดงความกตัญญูกตเวทิต์ต่อ คุณปู่ คุณย่า คุณตา และคุณยาย โดยมารดาบิดาจะต้องแสดงให้เห็นบุตรของตนเห็นว่า มารดาบิดานั้นมีความนบนอบ เทิดทูน เคารพรัก และมีความกตัญญูกตเวทิต์ ต่อ ปู่ย่าตายาย อย่างไร เมื่อบุตรเห็นตัวอย่างการแสดงความกตัญญูกตเวทิต์ต่อปู่ย่าตายายจากมารดาบิดาของตนแล้ว บุตรก็จะแสดงความกตัญญูกตเวทิต์ต่อมารดาบิดาของตนเช่นเดียวกัน ศาสตราจารย์พิเศษ จำนงค์ ทองประเสริฐ ได้ให้ความคิดเห็นของท่านในบทสัมภาษณ์ว่า การสอนโดยการแสดงตัวอย่างการกระทำจะเป็นการสอนที่ดีกว่าการสอนโดยการพูดเท่านั้น และถ้ามารดาบิดาได้ทำหน้าที่ของตนครบถ้วนตามพระธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้าในทิวศ 6 แล้ว ลูกของตนก็จะมีมีความกตัญญูกตเวทิต์ต่อมารดาบิดาเอง

ต่อจากนั้นเราต้องระลึกถึงและทดแทนพระคุณแก่บุคคลที่ให้การอุปการะกับเราในอันดับต่อไป อันได้แก่ ครูอาจารย์ เพราะโรงเรียนเปรียบเสมือนบ้านหลังที่สองของนักเรียน ครูอาจารย์เป็นผู้สอนวิชาความรู้แก่นักเรียน และเป็นผู้ปลูกฝังคุณธรรมในเรื่องต่างๆ โดยเฉพาะเรื่องความกตัญญูกตเวทิต์แก่ นักเรียน ครูอาจารย์ที่โรงเรียนจะต้องสอนนักเรียนทุกคนให้เป็นคนดีของครอบครัว ของโรงเรียน ของสังคม และของประเทศ ต่อจากนั้นเราต้องระลึกถึงพระคุณขององค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช (พระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 9) ของเราเพราะพระองค์ทรงครองแผ่นดินไทยด้วยทศพิธราชธรรมและทรงอุทิศเวลาของพระองค์เป็นระยะเวลาอันยาวนาน

ถึง 60 กว่าปีในการดูแลความผาสุกของพสกนิกรชาวไทยให้อยู่ดีกินดีและมีความสุข นอกจากนี้บุคคลต่างๆ ที่เราต้องมีความกตัญญูทเวที่ต่อท่านทั้งหลายแล้ว เรายังต้องระลึกถึงคุณของประเทศไทยที่เราได้อาศัยอยู่อย่างปลอดภัย และมีความสุข ระลึกถึงคุณของสัตว์ต่างๆ ที่ได้ให้การช่วยเหลือเราในการดำเนินชีวิต และระลึกถึงคุณของธรรมชาติและสิ่งต่างๆ รอบตัวเราที่ทำให้เราดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างมีความสุข หากเรามีความกตัญญูทเวที่ต่อบุคคลต่างๆ และต่อสิ่งต่างๆ รอบข้างเราแล้ว เราก็จะสามารถอยู่ร่วมกันกับคนทุกคนอย่างมีความสุข สังคมและประเทศชาติก็ย่อมมีแต่ความสงบสุข จะเห็นว่าเมื่อชาวไทยพุทธมีความกตัญญูทเวที่ต่อบุคคลต่างๆ เป็นพื้นฐานแล้วก็จะส่งผลให้ชาวไทยพุทธมีความกตัญญูทเวที่ต่อสังคมเป็นลำดับถัดไป เพราะมนุษย์ทุกคนจะต้องพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน และยังต้องพึ่งพาธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมรอบตัวอีกด้วย

ชาวไทยพุทธยังต้องระลึกถึงพระคุณของพระรัตนตรัย คือคุณของพระพุทธองค์ พระธรรมและพระสงฆ์ โดยชาวไทยพุทธสามารถแสดงความกตัญญูทเวที่ต่อพระรัตนตรัย ผ่านทางพิธีกรรมต่างๆ เช่น การเวียนเทียน ในวันวิสาขบูชา วันมาฆบูชา และวันอาสาฬหบูชา เป็นต้น และโดยการเพียรพยายามศึกษาและปฏิบัติตามพระธรรมคำสอนที่พระพุทธองค์ได้ทรงแสดงไว้ พระพุทธองค์ได้ตรัสว่าการปฏิบัติตามพระธรรมคำสอนของพระองค์เป็นการบูชาพระองค์ที่ดีที่สุด เพราะพระธรรมที่พระองค์ทรงสอนจะเป็นเสมือนตัวแทนของพระองค์เมื่อพระองค์เสด็จดับขันธปรินิพพานไปแล้ว

5.2 ข้อเสนอนะ

การส่งเสริมความกตัญญูทเวที่ที่ถูกต้องในสังคมไทยจะต้องมีความร่วมมือกันจากทุกฝ่าย เริ่มตั้งแต่ที่บ้าน ที่โรงเรียน รัฐบาล และสื่อมวลชนแขนงต่างๆ รัฐบาลจะต้องให้ความสำคัญในหลักสูตรการศึกษาของประเทศไทย โดยการนำหลักคำสอนของพระพุทธศาสนาเข้ามาอยู่ร่วมกับหลักสูตรการศึกษาในโรงเรียน เพื่อจะได้พัฒนาเยาวชนให้มีทั้งความรู้ในการประกอบอาชีพและมีคุณธรรม เมื่อเยาวชนมีความรู้คุณธรรมก็จะเป็นเยาวชนที่มีคุณภาพที่ดี คือมีพฤติกรรมและจิตใจที่ดี พร้อมทั้งมีความกตัญญูทเวที่ นอกจากนั้นรัฐบาลควรมีโครงการที่สนับสนุนความกตัญญูทเวที่ของบุตรที่มีต่อมารดาบิดาให้มากขึ้น เช่น เพิ่มจำนวนเงินที่จะสามารถลดหย่อนภาษีแก่ผู้อุปการะเลี้ยงดูพ่อแม่ มีการมอบให้รางวัลให้บุตรที่มีความกตัญญูทเวที่ต่อมารดาบิดาในโอกาสต่างๆ มากขึ้น นอกจากวันแม่ วันพ่อ และวันสงกรานต์ และรัฐบาลควรมี

นโยบายเพิ่มวันหยุดให้บุตรที่มีความกตัญญูได้หยุดดูแลมารดาบิดายามป่วยไข้ โดยการใช้ใบรับรองแพทย์ประกอบ

สื่อมวลชนก็ต้องนำเสนอแต่สิ่งที่ดีให้กับประชาชน และพยายามปลูกเร้าให้ประชาชนใช้ความคิดใช้สติปัญญา พยายามทำให้ประชาชนเกิดความรู้เกิดความเข้าใจที่ถูกต้อง สื่อมวลชนควรสนับสนุนและส่งเสริมค่านิยมทางพุทธศาสนาที่ถูกต้อง ควรนำเสนอรายการชีวิตจริงของผู้ที่มีความกตัญญูทเวที่ต่อมารดาบิดา เพื่อที่จะปลูกฝังค่านิยมที่ดี และเป็นตัวอย่างที่ดีแก่เยาวชนไทย สื่อมวลชนแขนงต่างๆ ต้องช่วยกันเผยแพร่คุณธรรมและคำสอนของพระพุทธศาสนาแก่เยาวชนและประชาชนทั่วไป เช่น ค่านิยมในการมีความกตัญญูทเวที่ เป็นต้น หากสื่อมวลชนมีความรับผิดชอบต่อสังคม สื่อมวลชนจะต้องช่วยกันปลูกฝังจิตสำนึกที่ดีมีคุณธรรมต่อเยาวชน เพื่อช่วยกันพัฒนาความเป็นมนุษย์ให้กับเยาวชนและประชาชนทั่วไป

5.3 ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

การทำวิจัยในเรื่อง “ความกตัญญูทเวที่ในวิถีชีวิตของชาวไทยพุทธในปัจจุบัน” สามารถทำการวิจัยเพิ่มเติมโดยการรวบรวมข้อมูลความคิดเห็นของคนไทยทั่วทั้ง 4 ภาคในยุคนปัจจุบัน ว่ามีแนวคิดและพฤติกรรมในเรื่องความกตัญญูทเวที่อย่างไร เพื่อนำมาวิเคราะห์ และสังเคราะห์ว่า เพราะเหตุใดคนไทยที่เป็นกลุ่มตัวอย่างจากทั้ง 4 ภาคนั้น มีแนวคิดและพฤติกรรมในเรื่อง “ความกตัญญูทเวที่” ที่คล้ายคลึงหรือแตกต่างกัน และนำแนวคิดและพฤติกรรมในเรื่อง “ความกตัญญูทเวที่” ของคนไทยในยุคนปัจจุบันมาเปรียบเทียบกับคนไทยในอดีตเพื่อดูว่ามีความเหมือนหรือแตกต่างกันอย่างไร และเป็นแนวคิดที่มีความเข้าใจที่ถูกต้องหรือไม่อย่างไร